

STM 1962

AIBM - musikbibliotekens världsorganisation

Av Folke Lindberg

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

AIBM — musikbibliotekens världs- organisation

Av Folke Lindberg

Genom verkningarna av andra världskriget hade många musikbibliotek och musiksamlingar helt eller delvis skingrats, förstörts eller flyttats till andra orter, t. o. m. till andra länder. Institutionella och personliga internationella kontakter från tidigare år mellan musikbibliotek och -bibliotekarier hade avbrutits. Om många kataloger över viktiga musiksamlingar och -bibliotek visste man, att de ej längre hade någon giltighet, tillförlitligheten i många andra var ytterst tvivelaktig. Det var således naturligt att musikbibliotekarier i alla länder i likhet med så många andra yrkesgrupper starkt kände behovet och nödvändigheten av att komma ur sin isolering och återknyta de internationella person- och fackkontakterna och finna nya former för internationellt samarbete.

De första sonderingarna för bildandet av en internationell organisation av musikbibliotek och -bibliotekarier gjordes vid en kongress i Florens i oktober 1949, följd av ytterligare en förberedande kongress i Lüneburg 1950. Det formella grundandet av *Association Internationale des Bibliothèques Musicales (AIBM)* skedde i Paris i juli 1951 under medverkan av bl. a. Unesco och med deltagande av 120 delegater från 23 länder.¹

Medlemskap i AIBM kan vinnas av varje bibliotek eller institution med musiksamlingar av något slag, musikförläggare, musikantikvariat etc., individuellt medlemskap av bibliotekarier i musikbibliotek eller i bibliotek med musiksamlingar samt av var och en som är intresserad av AIBM:s olika arbetsområden. Svenska musikbibliotek och -bibliotekarier har varit medlemmar av AIBM ända från dess grundande.

Bland de män som stod i centrum för organisationens uppbyggande och utveckling bör nämnas dess förste president, Richard S. Hill († 1961), som var knuten till Library of Congress i Washington och en centralgestalt inom musikbiblioteksvärlden i Förenta Staterna, rik idégivare och varm föresprå-

¹ AIBM:s engelskspråkiga benämning är The International Association of Music Libraries (IAML), den tyskspråkiga Internationale Vereinigung der Musikbibliotheken (IVMB).

kare för AIBM och dess syften, vidare A. Hyatt King vid British Museums musikavdelning i London, AIBM:s andre president, samt Vladimir Féodorov vid Bibliothèque du Conservatoire i Paris, en ständig och energisk drivkraft på nästan alla områden av AIBM:s aktivitet, den klara hjärnan bakom många initiativ och lösningar av organisatoriska och andra problem. AIBM:s president under perioden 1959–1962 är Folke Lindberg.

AIBM:s syften formulerades i dess första stadgar, artikel 2, av 23 juli 1951 på följande sätt:¹

Sammanslutningens huvudändamål skall vara

1. att främja kontakter till samarbete mellan musikbibliotek,
2. att utgöra en representativ internationell organisation med ändamål att stimulera och samordna alla verksamhetsgrenar inom dessa bibliotek,
3. att på nationellt och internationellt plan studera och underlätta förverkligandet av alla projekt rörande musikbibliografi och musikbiblioteksvetenskap,
4. att på internationell nivå och på redan existerande basis underlätta utbyte och utlåning av alla dokument med anknytning till musik, inklusive på mekanisk väg upptagen musik,
5. att stimulera och med alla medel befrämja en snabb inventering av alla musiksamlingar, som ännu ej förtecknats och uppordnats, så att de kan göras tillgängliga för forskare,
6. att samarbeta rörande åtgärder, som syftar till att bevara, skydda samt undanröja riskerna kring det musikaliska kulturarvet bevarat både i form av manuskript, i tryck eller upptaget på mekanisk väg, liksom musiksamlingar,
7. att samarbeta med andra nationella och internationella organisationer på musikaliskt område, musikforskning, dokumentation och biblioteksvetenskap,
8. att periodiskt sammankalla en internationell musikbibliotekskongress.

Enligt beslut vid Paris-kongressen skulle också arbetskommittéer etableras för att behandla varje betydelsefullt eller svårlöst problem, som kunde uppstå.

Av de många betydelsefulla och svårlösta problem, som från början hade anmält sig, framstod frågan om upprättandet av ett nytt världsomfattande musikaliskt källlexikon, en »ny Eitner», som det i särklass mest angelägna (enligt punkt 5 ovan). I själva verket hade denna fråga väckts redan 1949 både vid den internationella musikforskarkongressen (IGMw) i Basel i juni

¹ Association internationale des bibliothèques musicales. Status, Règlement intérieur, Dispositions provisoires. 23 juillet 1951 Paris, France. Publié avec le concours de L'UNESCO (Conseil international de la musique).

och vid den första musikbibliotekskongressen i Florens några månader senare. Från båda hållen ansågs denna fråga vara en central internationell angelägenhet av största betydelse. Robert Eitners på sin tid grundläggande arbeten *Biographisch-bibliographisches Quellen-Lexikon...* (1900–1904) och *Bibliographie der Musik-Sammelwerke des 16. und 17. Jahrhunderts* (1877) var helt föråldrade, inkompleta och saknade i stor utsträckning giltighet. Förhandlingar inleddes mellan de båda organisationerna på initiativ av IGMw och ledde till att AIBM vid Paris-kongressen 1951 inbjöd IGMw att gemensamt tillsätta en blandad kommission för att tillsammans finna vägen till praktiska lösningar för detta omfattande projekt.

Efter ett års förberedelser med planering, finansiering och organisation blev den blandade kommissionen formellt konstituerad vid IGMw:s kongress i Utrecht i juli 1952. Dess president blev professor Friedrich Blume och generalsekreterare Vladimir Féodorov. Målsättningen blev att upprätta och publicera en *Répertoire International des Sources Musicales*, mycket snabbt känt under den internationellt vedertagna förkortningen *RISM*. Arbetet skulle omfatta all musik och alla musikteoretiska verk från äldsta tid fram till år 1800. Två sekretariat har upprättats, ett i Paris för en systematisk serie och ett i Kassel för en alfabetisk serie. För det praktiska insamlingsarbetet stimulerades medlemmar i alla länder att bilda nationella arbetsgrupper. Sådana finns nu i mer än 30 länder, däribland Sverige. Även i utomeuropeiska länder finns sådana arbetsgrupper såsom t. ex. i Australien, Brasilien, Kanada, Nya Zeeland, USA.

Efter närmare åtta års förberedande arbete utgavs *RISM*:s första volym av den systematiska serien i april 1960: *Recueils imprimés. XVIIe–XVIIe siècles. I. Liste chronologique*, redigerad av François Lesure, ledaren för Parissekretariatet. Denna volym motsvarar ungefär 1. Abtheilung av Eitners *Bibliographie der Musik-Sammelwerke des 16. und 17. Jahrhunderts*. Medan Eitner (inklusive Nachträge) förtecknat 840 nummer, finns i denna *RISM* I-volym ca 2 700. Av Eitners 840 är 709 från 1500-talet, 131 från 1600-talet, medan fördelningen i *RISM* I är ca 1 600 resp. 1 100.¹ Ytterligare en volym publicerades 1961, *The Theory of music from the Carolingian era up to 1400. Volume 1. Descriptive catalogue of manuscripts* av J. Smits van Waesberghe, P. Fischer och C. Maas. Av övriga volymer i den systematiska serien, som delvis föreligger i manuskript och kan väntas utkomma den närmaste tiden kan nämnas: *Quellenlexikon der Tropen und Sequenzen* (H. Husmann), *Gedruckte Sammelwerke des 18. Jahrhunderts* (F. Lesure), *Quellen-*

¹ Gustave Reese, *The first volume of RISM (Fontes Artis Musicae, vol. 8 1961: 1, sid. 4 ff.)*.

lexikon der mehrstimmigen Musikhandschriften des 13. und 14. Jahrhunderts (G. Reaney), Byzantinische Musik I (C. Høeg), Quellenlexikon der Tabulaturen für Zupfinstrumente (W. Boetticher), Quellenlexikon der gedruckten Schriften über Musik bis 1800 (F. Lesure), Quellenlexikon der gedruckten italienischen Libretti (C. Sartori), Quellenlexikon der mehrstimmigen Musikhandschriften des 14. und 15. Jahrhunderts (N. Bridgman och K. v. Fischer), Quellenlexikon der Musik für Tasteninstrumente (F. W. Riedel).

Den alfabetiska serien har som nämnts sitt sekretariat förlagt till Kassel. Beslut om utgivandet av denna serie fattades först 1956 och efter åtskilliga förberedelser kunde Kassel-sekretariatet börja fungera 1 april 1960. Den alfabetiska serien skall förteckna alla bevarade musikalier tryckta eller i manuskript fram till 1800, om de med säkerhet kan tillskrivas en tonsättare, oberoende av om de är fullständiga eller endast fragmentariska. Även för detta insamlingsarbete är givetvis de nationella arbetsgruppernas medverkan nödvändig och förberedelsearbetet pågår i ett stort antal länder. För att belysa omfattningen av denna del av projektet kan nämnas att till mitten av 1961 hade skickats in ca 5 000 katalogkort från den tyska arbetsgruppen i Berlin, ca 6 000 från Österrike, ca 1 800 från Polen, medan den engelska gruppen planerar att under en tid av sex år iordningställa och översända ca 35 000 kort till Kassel.¹ Många grupper kommer att översända sina kort först när hela deras insamlingsarbete är färdigt.

Av det redan sagda torde klart framgå, att det är en gigantisk uppgift AIBM och IGMw gemensamt tagit på sig för att skapa ett grundläggande nytt och fullständigast möjliga musikaliskt källexikon. För att förhindra att arbetet förlänges in infinito har man ålagt sig en tidsbegränsning för publiceringen av samtliga volymer på 10 år. För utgivningen av hela källexikonet har man träffat avtal med två tyska musikförlag, Bärenreiter i Kassel och G. Henle i München, av vilka det förra skall utge samtliga volymer i den alfabetiska serien, det senare den systematiska serien.

Ett av de huvudproblem RISM-kommissionen från början måste söka lösa gällde finansieringen av det stora företaget. Genom förstående tillmötesgående från Unesco och dess Conseil international de la philosophie et des sciences humaines och dess Division des bibliothèques ställdes medel till RISM-kommissionens förfogande. Dessa årliga Unesco-anslag blev dock trots vissa ytterligare anslag bl. a. från staden Kassel snart otillräckliga allt eftersom arbetet fortskred. En slutlig ekonomisk garanti hoppades man ha funnit, då The Council on Library Resources i Washington — genom Richard S. Hills osparda bemödanden — för år 1961 lämnade ett bidrag på \$ 14 000 och i sep-

tember 1961 ställde i utsikt att anslaget skulle utgå årligen enligt den uppgjorda publiceringsplanen. Tyvärr meddelades i början av januari detta år att 1962 års medelstillsättning dels sänktes till \$ 10 000 och dels var det sista som RISM-kommissionen kunde räkna med från Council on Library Resources. Åtgärden motiverades med att man sett sig tvingad att koncentrera sig på andra planer. Samtidigt har Unesco-anslaget minskat. Följden för RISM är katastrofal, eftersom det blir utomordentligt svårt att finna ersättning för de amerikanska anslagen. RISM:s 10-åriga tillvaro firas således i ovisshet om framtiden och om möjligheterna att föra detta väldiga företag till en lycklig avslutning, samtidigt som ett flertal volymer föreligger i tryckfärdigt skick. Det bör tilläggas att här nämnda anslag helt varit avsedda för täckande av RISM-kommissionens utgifter för sekretariatens drivande, förberedelser för och i samband med publiceringen av volymerna m. m. De nationella gruppernas arbete måste finansieras i varje enskilt land.

Redogörelsen för RISM har här fått ett stort utrymme dels beroende på att det veterligen är första gången detta företag blir föremål för ett mera ingående omnämnande i Sverige, dels därför att skapandet av ett internationellt musikaliskt källexikon av den storleksordning det här gäller får anses som den mest angelägna, den mest omfattande och den mest betydelsefulla uppgiften för musikbibliotekarier och musikforskare i vår tid.¹ Det blir den nödvändiga grund på vilken båda kategorierna skall kunna bygga vidare.

Enligt beslut på Paris-kongressen 1961 skulle AIBM genom särskilda arbetsgrupper ta upp till behandling varje betydelsefullt eller svårlöst problem inom dess intressesfär. Efter RISM-kommissionen bildades snart andra arbetskommissioner inom AIBM. Den närmaste grupp, som konstituerade sig inom AIBM var radioföretagens musikbibliotek (maj 1952). Redan 1950 hade bibliotekarierna vid BBC:s, franska radions och Sveriges Radios musikbibliotek deltagit i Lüneburg-kongressen och därvid diskuterat för denna grupp gemensamma och speciella frågor. De flesta europeiska radioföretag har sina egna snabbt växande musikbibliotek innehållande alla arter av musik och i vilka antalet sällsynta och unika material ständigt ökar. De anslutna radioföretagens representanter har kunnat utbyta viktiga informationer, byta kataloger och accessionslistor, varigenom notmaterial lätt kunnat lånas mellan radiobiblioteken. Kommissionen för radiomusikbibliotek har utgivit en »Inventory of rare materials»,¹ som förtecknar sådana orkestermaterial till

¹ För en utförligare redogörelse för det förberedande RISM-arbetet hänvisas till F. Blume, Internationales Quellenlexikon der Musik (Fontes Artis Musicae 1954: 1 sid. 19 ff.).

² Redigerad av F. Lindberg, Stockholm 1959. Första upplagan är slutsåld. En ny reviderad upplaga planeras för 1963.

¹ Jfr RISM. Communiqué No 8 [1961].

fria verk, som ej kan erhållas genom den vanliga musikhandeln, men som finns i radioföretagens musikbibliotek och oftast framställts där.

Katalogiseringsproblem sysselsätter bibliotekarier av alla kategorier. När det gäller katalogisering av musik är problemen på väsentliga punkter avvikande från katalogisering av böcker. En särskild kommission har från 1952 penetrerat katalogiseringsfrågor rörande musik. Avsikten är att i en publikationsserie, Code international de catalogage de la musique, lägga fram resultaten. Hitintills har två volymer utgivits: Franz Grasberger, *Der Autoren-Katalog der Musikdrucke*, 1957, med tysk och engelsk text, och Yvette Féderoff, *Code restreint*, 1961, med fransk, engelsk och tysk text. Andra volymer är under förberedelse eller diskussion bl. a. »Code for full cataloguing» och katalogiseringsregler för musik upptagen med mekaniska hjälpmedel.

År 1953 konstituerades en »Commission internationale des phonothèques musicales». Frågor som där penetrerats gäller leveransplikt till offentliga arkiv av kommersiella grammofonskivor, organiserandet av internationellt utbyte och i samband därmed auktorsrättsliga spörsmål, utarbetandet av en internationell bibliografi över mekaniska ljudupptagningar, frågan om materialens beständighet, utarbetandet av en katalogiseringskod, m. m. Kommissionen har senare tagit bort ordet »musicales» ur sitt namn och därmed kommit att vidga sina problemkomplex till att omfatta även utommusikaliska frågor, folklore, etnologi, lingvistik, etc. Kommissionens status inom AIBM är därför under diskussion.

En livlig och mycket aktiv grupp består av folkbibliotek med musiksamlingar. Dessa är av skiftande karaktär i olika länder, allt ifrån de helt musikinriktade tyska Musikbüchereien till folkbibliotek med smärre musikalie- eller skivsamlingar. Gemensamt för dem alla är strävan till musikalisk fostran och vägledning genom direkta kontakter med den låntagande allmänheten. Därmed har också antytts arten av frågor, som är av speciellt intresse för denna kommission, som vid två tillfällen anordnat egna separata kongresser. Inom gruppen har folkbibliotekens uppgifter i den musikaliska fostran varit föremål för diskussioner, vidare bristen på kvalificerad bibliotekspersonal genom den snabba tillväxten av musik- och skivsamlingarna i folkbiblioteken, olika vägar till musikalisk utbildning av personalen, frågan om utlåning eller icke utlåning av grammofonskivor, information om nytgiven musik av pedagogiskt eller folkbildande värde.

Slutligen bör även nämnas kommissionen för de vetenskapliga biblioteken med musiksamlingar, vilken emellertid hitintills varit föga livaktig på sitt speciella fält.

Som en sammanhållande länk mellan alla olika organ och medlemmarna

och som informationskälla utger AIBM en periodisk tidskrift, *Fontes Artis Musicae*, som allt sedan starten år 1954 haft organisationens spiritus rector V. Fédorov som huvudredaktör. De första åren (1952–1953) utgavs en till utseende och innehåll blygsam Bulletin d'information, som emellertid från 1954 ersattes av nämnda tidskrift, som hittills utkommit med två nummer per år. En utökning med ytterligare ett nummer per år har diskuterats. Fontes innehåller rapporter från AIBM:s kongresser och årliga konferenser, artiklar och större uppsatser i musikbibliografiska, musikbibliotekstekniska ämnen och frågor av intresse för de olika grupperna av medlemmar, recensioner och en »Liste internationale selective» med uppgifter om nytkommen musik och musiklitteratur, som meddelats från respektive länder.

Utöver RISM har AIBM och IGMw kommit att etablera ytterligare publiceringssamarbeten. Det gäller dels serien *Documenta musicologica*, alltför välkänd bland musikforskare för att här behöva en närmare presentation, dels en nyligen offentliggjord plan på utgivning av en serie musikkataloger och -bibliografier, *Catalogus musicus*. Avsikten är att helt på subscriptionsbasis och till lägsta möjliga kostnad trycka kataloger över större eller mindre musiksamlingar, klosterarkiv, betydande förlagskataloger m. m. De fyra första volymerna blir: F. W. Riedel, *Das Musikarchiv im Minoritenkonvent zu Wien*, B. Becherini, *I manuscritti rinascimentali della Biblioteca della Conservatorio L. Cherubini di Firenze*, R. Schaal, *Das Inventar der Kantorei St. Anna in Augsburg* och A. Layer, *Katalog des Augsburger Verlegers Lotter von 1753*.

Inledningsvis nämndes att svenska musikbibliotek och -bibliotekarier varit medlemmar av AIBM från dess grundande. Av dessa var Musikaliska Akademiens bibliotek och Sveriges Radios Musikbibliotek de första. En svensk sektion av AIBM bildades 1953 med överbibliotekarien Gösta Morin som ordförande. Den svenska sektionen deltar aktivt i RISM-arbetet och har överlämnat ett stort antal uppgifter till Paris-sekretariatet. Svenska bibliotek finns också företrädna i den först publicerade RISM-volymen. Arbetet med den alfabetiska serien är påbörjat i samarbete med Svenska samfundet för musikforskning.

För 1962 års AIBM-kongress har den svenska sektionen åtagit sig värdskapet. Den äger rum 13–18 augusti i Stockholm och Uppsala, delvis i samgående med den nordiska musikforskarkongressen. Huvudtemat vid AIBM:s kongress kommer att belysa olika sidor av musikbibliotekariens yrke (biblioteksbyggnader, utbildning, internationella aspekter, förhållandet till låntagarna) och vill därmed intressera alla deltagare till aktiva insatser.

Vid den konstituerande kongressen i Paris 1951 var antalet närvarande

delegater 120. Medlemssiffran är nu över 800. Som framgår av ovanstående redogörelse har AIBM:s aktivitet redan avsatt viktiga konkreta resultat inom många av dess verksamhetsområden. Genom en ständig ökning av medlemsantalet — för de nordiska länderna är önskemålet om en utökad kännedom om AIBM i Norge och Finland särskilt angelägen — ökas också möjligheterna att förverkliga den målsättning, som formulerades i de första statuterna och därmed att främja internationella kontakter, nationellt och internationellt samarbete, och internationell gemenskap främst inom den intressesfär som är AIBM:s.